

WYMAGANIA EDUKACYJNE Z JĘZYKA POLSKIEGO

PO SZKOLE PODSTAWOWEJ od roku szkolnego 2024/25

STAROŻYTNOŚĆ

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne starożytności,
- objaśnić znaczenie nazwy starożytność,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: stoicyzm, epikureizm, etyka, idealizm platoński
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: antyk, mimesis, klasycyzm, fatum,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla starożytności gatunków literackich: epos, psalm, tragedia, pieśń, oda, mit, hymn
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: Sofokles *Antygona*, Homer *Iliada*, Horacy *Wybudowałem pomnik*
- szczegółowa znajomość tekstów z listy lektur obowiązkowych: *Biblia*, w tym fragmenty *Księgi Rodzaju*, *Księgi Hioba*, *Księgi Koheleta*, *Księgi Psalmów*, *Apokalipsy wg św. Jana*; Jan Parandowski, *Mitologia*, część I *Grecja*; Homer, *Iliada* (fragmenty); Sofokles, *Antygona*, Horacy *Wybudowałem pomnik*.
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: epitety, epitety stałe, metafory, porównania, porównania homeryckie, apostrofy, paralelizmy, przerzutnie, wyliczenia
- scharakteryzować bohaterów literackich w/w lektur,
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- wymienić i omówić elementy aktu komunikacji językowej
- zna funkcje wypowiedzi: informatywną, poetycką, ekspresywną, impresywną, w tym perswazyjną;
- potrafi stworzyć plan twórczy i odtwórczy tekstu;
- potrafi wykorzystać poznaną wiedzę w tworzeniu własnej wypowiedzi pisemnej na zadany temat;
- zna, rozumie i funkcjonalnie wykorzystuje biblizmy i mitologizmy;
- rozumie pojęcie znaku językowego oraz języka jako systemu znaków.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki,
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. historia wojny trojańskiej,
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee starożytności, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w starożytności, odwołując się do omówionych utworów literackich (*Biblia* – wolna wola, *Mitologia* i *Antygona* – fatum),
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich omawianych epok: *Biblia*, *Iliada*, utwory Horacego,
- określić tematykę i problematykę w/w utworów
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią starożytności,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w starożytności, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w starożytności, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.
- potrafi rozróżniać funkcje wypowiedzi w różnorodnych tekstach literackich

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

ŚREDNIOWIECZE

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne średniowiecza
- objaśnić znaczenie nazwy średniowiecze
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: tomizm, augustynizm, franciszkanizm
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: teocentryzm, uniwersalizm, literatura parenetyczna, hagiografia, dualizm duszy i ciała, danse macabre, carmen patrium, anonimowość,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla średniowiecza gatunków literackich: legenda, lament, satyra społeczna, epos rycerski,
- streścić szczegółowo utwory: *Bogurodzica*; *Lament świętokrzyski* (fragmenty); *Rozmowa Mistrza Polikarpa ze Śmiercią* (fragmenty); *Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu* (fragmenty);

Pieśń o Rolandzie(fragmenty); Gall Anonim, *Kronika polska* (fragmenty); *Dzieje Tristana i Izoldy* (fragmenty);

- przedstawić treść, przyporządkować tytuły i głównych bohaterów w/w utworów literackich,
- streścić główne wątki utworów epickich i lirycznych z listy lektur obowiązkowych wymienionych powyżej
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: ideał rycerza, ideał władcy, ideał świętego
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: epitety, metafory, symbole, alegorie
- scharakteryzować bohaterów literackich lektur wskazanych powyżej
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób
- znać cechy stylów: romańskiego i gotyckiego,
- rozpoznawać i nazywać konteksty interpretacyjne: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny
- znać pojęcia: deklinacja, koniugacja i potrafi je zastosować,
- znać pojęcie archaizmu, rozpoznaje je w tekście.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki,
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. bitwa pod Grunwaldem, wyprawa Karola Wielkiego, dzieje średniowiecznej Polski,
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee średniowiecza, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata, człowieka i Boga w średniowieczu, odwołując się do omówionych utworów literackich: człowiek w hierarchii bytów,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich średniowiecza wskazanych powyżej,
- rozróżnia rodzaje archaizmów;
- określić tematykę i problematykę utworów wskazanych powyżej,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią średniowiecza,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w średniowieczu, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w średniowieczu, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,

- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytataми,
- wyjaśnić funkcje motywów i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki.

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

RENESANS

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne renesansu,
- objaśnić znaczenie nazwy renesans,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: stoicyzm, epikureizm, humanizm, reformacja
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: klasycyzm, antropocentryzm, humanizm, reformacja, mecenat, Fortuna, cnota, kontrreformacja, złoty wiek
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla renesansu gatunków literackich: tragedia, pieśń, hymn, kazanie, tren, poezja funeralna,
- streścić szczegółowo utwory: Jan Kochanowski wybrane pieśni, w tym *Pieśń IX, ks.I, „Pieśń V ksiąg II; tren IX, X, XI, XIX; Odprawa posłów greckich*, Piotr Skarga *Kazania sejmowe* (fragmenty)
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów w/w utworów literackich,
- streścić główne wątki utworów lirycznych, epickich i dramatycznych z listy lektur obowiązkowych wskazanych powyżej,
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: humanista
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: epitety, metafory, porównania, apostrofy, alegorie, symbole, przerzutnie oraz środki retoryczne.
- scharakteryzować bohaterów literackich w/w lektur,
- wyjaśnić pojęcie stylu i stylizacji,
- rozpoznawać i nazywać konteksty interpretacyjne: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny,
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki,
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. wystąpienie Marcina Lutra, odkrycie Ameryki, zdobycie Konstantynopola, wynalazek druku,

- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee renesansu, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w renesansie, odwołując się do omówionych utworów literackich, człowiek istota stworzona na kształt Boga
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich wskazanych powyżej
- określa funkcje rozpoznawanych środków językowych;
- określić tematykę i problematykę wyżej wymienionych utworów
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.
- umiejętnie wykorzystywać konteksty: literacki, historyczny, historycznoliteracki, religijny, filozoficzny i egzystencjalny

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią renesansu
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w renesansie, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w renesansie, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,

- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

BAROK

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne baroku,
- objaśnić znaczenie nazwy epoki,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: poglądy barokowych filozofów, Kartezjusza i Blaise Pascala, główne cechy sztuki baroku (ekspresja, dynamizm, wyrafinowanie, przesada, iluzjonizm)
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla starożytności gatunków literackich: sonet
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: teatralizacja, sarmatyzm, kontrreformacja, konceptyzm, vanitas, nurt dworski, ziemiański, pamiętnikarstwo, tragedia, komedia, dramat elżbietąński
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: – Mikołaj Sęp Szarzyński *Sonety* (wybór: *Sonet IV [O wojnie naszej, która wiemy z szatanem, światem i ciałem]*), Daniel Naborowski *Poezje* (wybór: *Na oczy królowny angielskiej, Krótka żywota,*), Jan Andrzej Morsztyn *Wiersze* (wybór: *Do trupa, O swej pannie [Biały jest polerowany alabastr z Karray]*), *Niestatek [Oczy są ogień, czoło jest zwierciadłem]*, Jan Chryzostom Pasek *Pamiętniki* (fragmenty), William Szekspir *Romeo i Julia, Makbet*, Molier *Skąpiec*
- streścić główne wątki w/w utworów poetyckich, epickich i dramatycznych z listy lektur obowiązkowych
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: człowiek „rozdwojony”, szlachcic - Sarmata
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: anafora, antyteza, gradacja, hiperbola, inwersja, koncept, kontrast, makaronizm, marinizm, oksymoron, paradoks, przerzutnia, puenta, alegoria, anafora, animizacja, antyteza, apostrofa, archaizm, epitet, eufemizm, ironia, metonimia, paradoks, parafraza, paralelizm składniowy, personifikacja, peryfraza, porównanie, przenośnia (metafora), pytanie retoryczne, rym, rytm, wyliczenie, ponadto: komizm, humor, patos, tragizm
- scharakteryzować bohaterów literackich w/w lektur
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- stosuje różne konteksty, w tym historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny w celu ukazania złożoności zjawisk w kulturze.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensory pojęć: indeks ksiąg zakazanych, jezuici, kontrreformacja, ksenofobia, luteranizm, megalomania, nietolerancja, prześladowanie innowierców, sarmatyzm, sobór trydencki, teatralizacja życia, wojna trzydziestoletnia, kontrreformacja, racjonalizm, dramat szekspirowski, motywy wanitatywne (marność życia), niepokój metafizyczny
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. konflikty polityczne i religijne, epoka wojen, kontrreformacja
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee baroku, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata, człowieka i Boga w baroku, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich baroku

- określić tematykę i problematykę wymienionych powyżej utworów
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią baroku,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata, człowieka i Boga w baroku, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w baroku, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów barokowych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

OŚWIECENIE

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne oświecenia,
- objaśnić znaczenie nazwy epoki,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: poglądy głównych przedstawicieli filozofii oświecenia (Johna Locke'a, Immanuela Kanta, Jeana-Jacques'a Rousseau, Woltera), cechy charakterystyczne sztuki klasycystycznej, rokoko i kultura dworska, style epoki: rokoko, klasycyzm,
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: harmonia, klasycyzm, kultura dworska, rokoko, sentymentalizm, tematyka mitologiczna i historyczna, antyczny kanon piękna, czułość (czucie), dydaktyzm, erotyk, hymn, komedia, morał, motywy mitologiczne,

obiady czwartkowe, poemat heroikomiczny, poemat opisowy, powieść, publicystyka polityczna, rokoko, rozum, satyra, sielanka,

- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla oświecenia gatunków literackich: satyra, bajka,
 - przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: Ignacy Krasicki *Hymn do miłości ojczyzny*, *Świat zepsuty*, *Pijaństwo*,
 - streścić główne wątki w/w utworów poetyckich z listy lektur obowiązkowych
 - wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki
 - scharakteryzować bohaterów literackich w/w lektur
 - przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
 - umiejętnie przywoływać cytaty z tekstów literackich w wypowiedziach własnych.
 - stosuje różne konteksty, w tym historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny w celu ukazania złożoności zjawisk w kulturze.
- posługiwać się skrótami i skrótowcami

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensory pojęć: tematyka mitologiczna i historyczna, antyczny kanon piękna, dydaktyzm, harmonia, ludzkie wady,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. rozbiory Polski, narodziny nowoczesnego społeczeństwa, zmiana systemu edukacji i modelu kształcenia
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee oświecenia, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata, człowieka i Boga w oświeceniu, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich oświecenia
- określić tematykę i problematykę wymienionych powyżej utworów
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią oświecenia,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata, człowieka i Boga w oświeceniu, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w oświeceniu, odwołując się do utworów literackich (dydaktyzm),
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów oświeceniowych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

ROMANTYZM

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne romantyzmu,
- objaśnić znaczenie nazwy romantyzm,
- wymienić reprezentantów (J.G. Herder, J.G. Fichte, G.W. Hegel) i główne cechy filozofii romantycznej (filozofia czynu, historiozofia, idealizm, idee wolności i sprawiedliwości, irracjonalizm (wiara, uczucie, intuicja), krytyka racjonalizmu, mesjanizm, metafizyka, mistycyzm,
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: cenzura, martyrologia, Napoleon (mit), ojczyzna, patriotyzm, powstanie listopadowe, powstanie styczniowe, spisek (spiskowiec), Sybir, tajne stowarzyszenia młodzieży (filomaci i filareci), Uniwersytet Wileński, Wielka Emigracja, Wielka Rewolucja Francuska, Wiosna Ludów, wojny napoleońskie, zabór (austriacki, pruski, rosyjski), zsyłka, aluzja literacka, bunt, fantastyka, groza i niesamowitość (horror), heroizacja, historyzm, idealizacja, improwizacja, indywidualizm, intuicja, irracjonalizm, klasycyzm, ludowość, mesjanizm, miłość romantyczna, mistycyzm, nastrojowość, natchnienie, natura, obłąd (szaleństwo), oniryzm, orientalizm, pieśń, poezja tyrtejska, powieść (epistolarna, gotycka, historyczna, poetycka), prometeizm, przemiana bohatera, okres „burzy i naporu”, synteza sztuk, szatan, szekspiryzm, testament poetycki, tułacz (pielgrzym, wędrowiec), wajdelota, walenrodyzm, werteryzm, wieszcz, wolność, wyobraźnia (imaginacja, fantazja), zaświaty
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla romantyzmu gatunków literackich: ballada romantyczna, dramat romantyczny, epistolografia, epopeja, , oda, pieśń, poezja tyrtejska, powieść (epistolarna, gotycka, historyczna, poetycka), sonet,
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: Johann Wolfgang Goethe *Cierpienia młodego Wertera* (fragmenty), Adam Mickiewicz *Oda do młodości*, *Ballady i romanse* (*Romantyczność*, *Świtez, Lilije*), *Sonety krymskie* (*Burza*, *Bakczysaraj w nocy*, *Droga nad przepaścią w Czufut-Kale, Ajudah*), wiersze miłosne (*Do M****, *Niepewność*), *Konrad Wallenrod*, *Dziady cz. IV*, *Dziady cz. III*, liryki lozańskie (*Nad wodą wielką i czystą*, *Polaty się lzy me czyste...*); Juliusz Słowacki *Rozłączenie*, *Grób Agamemnona* (fragmenty), *Testament mój*, liryka patriotyczna (*Sowiński w okopach Woli*), Cyprian Norwid *Moja piosnka (I)*, *W Weronie*, [*Coś ty Atenom zrobił Sokratesie*, *Do obywatela Johna Brown*];

- streścić główne wątki utworów epickich i dramatycznych z listy lektur obowiązkowych: Johann Wolfgang Goethe *Cierpienia młodego Wertera* (fragmenty), Adam Mickiewicz *Ballady i romanse* (*Romantyczność, Świtez, Lilije*), Konrad Wallenrod, *Dziady cz. IV, Dziady cz. III*:
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: romantyczny bohater, poeta, poeta wieszcz, pielgrzym, wędrowiec, tułacz
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: ekspresywizmy, patos, elipsa, metafora, symbol, orientalizmy
- scharakteryzować bohaterów literackich w/w lektur,
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- stosuje różne konteksty, w tym historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny w celu ukazania złożoności zjawisk w kulturze.

- wie, co to jest zapożyczenie i potrafi wymienić jego rodzaje; zna odmiany polszczyzny i potrafi je wymienić (odmiana ogólna, język mówiony i pisany, polszczyzna oficjalna i nieoficjalna, odmiany środowiskowe i terytorialne); potrafi wymienić style funkcjonalne (potoczny, publicystyczny, naukowy, urzędowy, artystyczny)

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensory pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki,
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. : powstanie listopadowe, powstanie styczniowe, Sybir, tajne stowarzyszenia młodzieży (filomaci i filareci), Wielka Emigracja, Wielka Rewolucja Francuska, Wiosna Ludów, wojny napoleońskie, zabór (austriacki, pruski, rosyjski),
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee romantyzmu, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w romantyzmie, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich romantyzmu,
- określić tematykę i problematykę omówionych utworów romantycznych,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji,
- wie, co to jest zapożyczenie, potrafi wymienić i omówić jego rodzaje; zna odmiany polszczyzny (odmiana ogólna, język mówiony i pisany, polszczyzna oficjalna i nieoficjalna, odmiany środowiskowe i terytorialne) i potrafi je wskazać/rozpoznać w tekście; zna style funkcjonalne (potoczny, publicystyczny, naukowy, urzędowy, artystyczny) i potrafi je wskazać/rozpoznać w tekście;

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią epoki romantyzmu,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w romantyzmie, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w romantyzmie, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,

- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym,
- wie, co to jest zapożyczenie, potrafi wymienić i omówić jego rodzaje oraz ich funkcjonowanie w polszczyźnie różnych epok i współcześnie; zna odmiany polszczyzny (odmiana ogólna, język mówiony i pisany, polszczyzna oficjalna i nieoficjalna, odmiany środowiskowe i terytorialne) i potrafi je rozpoznać w tekście; zna style funkcjonalne (potoczny, publicystyczny, naukowy, urzędowy, artystyczny) i potrafi je rozpoznać w tekście; zna zjawiska powodujące niejednoznaczność wypowiedzi (homonimia, anakolut, elipsa, paradoks), potrafi je rozpoznać w tekście oraz podać własne przykłady;

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów charakterystycznych dla epoki romantyzmu w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji romantycznej we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autoritetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

POZYTYWIZM

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne pozytywizmu,
- objaśnić znaczenie nazwy pozytywizm,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: scjentyzm, organicyzm, utylitaryzm, ewolucjonizm,
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: realizm, naturalizm, emancypacja kobiet, asymilacja Żydów, praca organiczna, praca u podstaw,
- znać terminy: filozofia pozytywna, socjologia,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla pozytywizmu gatunków literackich: powieść, nowela, felieton, powieść historyczna,
- znać szczegółowo treść lektur: B. Prus *Lalka*, Henryk Sienkiewicz, *Potop (fragmenty)*; Adam Asnyk, wybór wierszy; Fiodor Dostojewski, *Zbrodnia i kara*,
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich wyżej wymienionych utworów,

- streścić główne wątki utworów epickich z listy lektur wymienionych powyżej,
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki- uczoney, patriota, matka-Polka, człowiek pracy,
- rozpoznać w tekście literackim: epitety, porównania, przenośnie, wyrazy dźwiękonaśladowcze, zdrobnienia, zgrubienia, uosobienia, ożywienia, apostrofy, anafory, pytania retoryczne, powtórzenia oraz określać ich funkcję,
- scharakteryzować bohaterów literackich wyżej wymienionych lektur,
- rozpoznawać i nazywać konteksty interpretacyjne: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny,
- znać pojęcie : stylizacja i rozróżniać jej rodzaje (podział stylizacji ze względu na typ podstawy: stylizacja językowa, stylizacja literacka) oraz funkcje (artystyczne, archaizacja, kolokwializacja, dialektyzacja, stylizacja środowiskowa, profesjonalizacja, kancelaryzacja, scjentyzacja, poetyzacja, stylizacja biblijna, stylizacja mitologiczna, pastisz, parodia, trawestacja)
- wyjaśnić pojęcia: etyka wypowiedzi, perswazja, manipulacja pozajęzykowe, intencja wypowiedzi, ironia
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w sposób komunikatywny.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensory pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w w/w utworach epoki
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, wojna ze Szwedami w XVII wieku, powstanie styczniowe, zsyłki na Sybir,
- znać postacie i ich poglądy: A. Comte, J . Stuart Mill, H. Spencer, H. Taine,
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee pozytywizmu, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w pozytywizmie, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich pozytywizmu wymienionych powyżej,
- określić tematykę i problematykę utworów wymienionych powyżej,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią pozytywizmu,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w pozytywizmie, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w pozytywizmie, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne

- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

MŁODA POLSKA

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne Młodej Polski
- objaśnić znaczenie nazw: Młoda Polska, fin de siècle, neoromantyzm
- wymienić reprezentantów (A. Schopenhauer, F. Nietzsche, H. Bergson) oraz główne cechy filozofii młodopolskiej (pesymizm, wola-pierwotna moc, nirwana, moc ocalająca sztuki, kult twórczej jednostki, pochwała życia, nadczłowiek, intuicja, siła witalna)
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: cenzura, etos walki, germanizacja, inteligencja (warstwa społeczna), rewolucja 1905 r., rewolucja październikowa, rusyfikacja, zabór (austriacki, pruski, rosyjski), intuicja, irracjonalizm, nadczłowiek, nirwana, oniryzm, pęd życiowy, podświadomość, psychoanaliza, wola, bohema, chłopomania, cyganeria, Daleki Wschód, dekadentyzm, demonizm, eklektyzm, ekspresjonizm, erotyzm, filister, folklor, impresjonizm, indywidualizm, ironia, kabaret, ludowość, manifest, melancholia, modernizm, nadczłowiek, nastrojowość, natura, naturalizm, neogotyck, oniryzm, plakat, postimpresjonizm, przełom modernistyczny, przewartościowanie wartości, secesja, styl zakopiański, subiektywizm, symbol, symbolizm, synestezja, synkretyzm, synteza sztuk, szatan, sztuka dla sztuki, Tatrzy, teatr,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla Młodej Polski gatunków literackich: dramat symboliczny, powieść (młodopolska, naturalistyczna, realistyczna)
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: Kazimierz Przerwa-Tetmajer *Koniec wieku XIX*, *Melodia mgieł nocnych*, *Evviva l'arte!*, *Nie wierzę w nic*; Jan Kasprówicz *Krzak dzikiej róży w Ciemnych Smreczynach*, *Dies irae* (fragmenty); Leopold Staff *Kowal*, *Przedśpiew*; Władysław Stanisław Reymont *Chłopi* t. 1; Stanisław Wyspiański *Wesele*; Stefan Żeromski *Ludzie bezdomni*
- streścić szczegółowo główne wątki utworów epickich i dramatycznych z listy lektur obowiązkowych wymienionych powyżej
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: artysta kapłan, filister, nadczłowiek, poeta przeklęty, femme fatale, szatan

- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: ironia, alegoria, epifora, eufonia, instrumentacja głoskowa, synestezja, symbol
- scharakteryzować bohaterów literackich lektur wymienionych powyżej
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- umiejętnie przywoływać cytaty z tekstów literackich w wypowiedziach własnych,
- posiadać wiedzę z gramatyki w analizie i interpretacji tekstów literackich i tworzeniu własnych wypowiedzi

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensory pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w utworach epoki: Leopold Staff *Kowal*; Władysław Stanisław Reymont *Chłopi* t. 1; Stanisław Wyspiański *Wesele*; Stefan Żeromski „Ludzie bezdomni”
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. : cenzura, etos walki, germanizacja, inteligencja (warstwa społeczna), powstanie styczniowe, rewolucja 1905 r., rewolucja październikowa, rusyfikacja, zabór (austriacki, pruski, rosyjski)
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee Młodej Polski, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w Młodej Polsce, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich Młodej Polski,
- określić tematykę i problematykę omówionych utworów młodopolskich,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji,

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią epoki Młodej Polski,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w Młodej Polsce, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w Młodej Polsce, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym,

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów charakterystycznych dla epoki Młodej Polski w poznanych utworach literackich,

- rozpoznać nawiązania do młodopolskiej tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

DWUDZIESTOLECIE MIĘDZYWOJENNE

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- określić ramy chronologiczne XX-lecia międzywojennego
- objaśnić znaczenie nazwy epoki
- wymienić tendencje dominujące w filozofii XX-lecia (psychoanaliza Z. Freuda, katastrofizm O. Spenglera, behawioryzm)
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: antysemityzm, awangarda, bolszewizm, cenzura, cud nad Wisłą, kolektywizm, komunizm, nazizm, powstania (śląskie, wielkopolskie), propaganda, rewolucja, socjalizm, stalinizm, totalitaryzm, urbanizm, wojna polsko-bolszewicka, I wojna światowa, behawioryzm, ego, fenomenologia, id, katastrofizm, nieświadomość (podświadomość), psychoanaliza, superego, abstrakcjonizm, adaptacja filmowa, dadaizm, eklektyzm, ekspresjonizm, , film (kino, X muza), folklor, formizm, fotografia, fotomontaż, funkcjonalizm, futurizm, groteska, kabaret, karykatura, kolaż, kubizm, kultura masowa, manifest, modernizm, montaż, neoklasycyzm, oniryzm, plakat, prowokacja artystyczna, prymitywizm, satyra, surrealizm (nadrealizm), symbolizm, sztuka użytkowa, Awangarda Krakowska, Druga Awangarda, Skamander
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla XX-lecia gatunków literackich: erotyk, manifest, mit (biograficzny, kresów, mocarstwowości, narodowy), powieść (awangardowa, polityczna, społecznoobyczajowa,),
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów utworów literackich: Julian Tuwim *Do krytyków*, *Bal w operze* (fragmenty); Bolesław Leśmian *Dusiołek*, *Dziewczyna*; Maria Pawlikowska-Jasnorzewska *Pocałunki* (wybór), Józef Czechowicz *mały mit*; Stefan Żeromski *Przedwiośnie*; Witold Gombrowicz *Ferdydurke* (fragmenty);
- streścić szczegółowo główne wątki utworów epickich z listy lektur obowiązkowych wymienionych powyżej
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: prowokator, buntownik, zwykły człowiek, wędrowiec, działacz polityczny, kobieta nowoczesna,
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: groteska, ironia, karykatura, symbol, synekdocha, anakolut, elipsa, homonimia, niejednoznaczność wypowiedzi, paradoks, słownictwo emocjonalne, słownictwo neutralne, słownictwo oficjalne, słownictwo potoczne, słownictwo wartościujące
- rozpoznawać w utworze literackim elementy fantastyki, groteski, symbolizmu, realizmu;
- scharakteryzować bohaterów literackich lektur wymienionych powyżej

- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- znać pojęcia: etyka wypowiedzi, kryteria poprawności językowej, norma językowa, moda językowa we współczesnym języku

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w utworach epoki: Julian Tuwim *Do krytyków*, *Bal w operze* (fragmenty); Bolesław Leśmian *Dusiołek*, *Dziewczyna*; Maria Pawlikowska-Jasnorzewska *Pocałunki* (wybór); Józef Czechowicz *mały mit*; Stefan Żeromski *Przedwiośnie*; Witold Gombrowicz *Ferdydurke* (fragmenty);
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, np. : antysemityzm, bolszewizm, cenzura, cud nad Wisłą, kolektywizm, komunizm, kryzys, nazizm, powstania (śląskie, wielkopolskie), propaganda, rewolucja, sanacja, socjalizm, stalinizm, teoria względności, totalitaryzm, urbanizm, wojna polsko-bolszewicka, I wojna światowa
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee XX-lecia, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w XX-leciu, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich XX-lecia,
- określić tematykę i problematykę omówionych utworów XX-lecia,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji,
- znać i rozumieć pojęcia: etyka wypowiedzi; kryteria poprawności językowej; norma językowa: norma wzorcowa i użytkowa, moda językowa we współczesnym języku; innowacja językowa

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią XX-lecia,
 - porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w XX-leciu, odwołując się do utworów literackich,
 - scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w XX-leciu, odwołując się do utworów literackich,
 - wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
 - zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
 - formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
 - ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
 - komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
 - wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym,
- znać i rozumieć pojęcia oraz potrafić je odnieść do czytanych tekstów: etyka wypowiedzi; kryteria poprawności językowej; norma językowa (norma wzorcowa i użytkowa), moda językowa we współczesnym języku; innowacja językowa, potrafić podać przyczyny pojawiania się innowacji w języku i określić jej funkcje w tekście

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów charakterystycznych dla epoki XX-lecia w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji XX-lecia we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

WOJNA I OKUPACJA

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- objaśnić znaczenie nazwy epoki: wojna i okupacja,
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych epoki: behawioryzm, apokalipsa, katastrofizm, motywy romantyczne,
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: pokolenie Kolumbów, Holocaust, martyrologia, tyrteizm, tragizm historii, człowiek zlagrowany, eksterminacja, obóz koncentracyjny, łagier, łagier, getto,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla epoki gatunków literackich: reportaż, powieść dokumentalna, opowiadanie,
- streścić szczegółowo utwory: Tadeusz Borowski *Opowiadania :Proszę państwa do gazu*, Gustaw Herling- Grudziński *Inny świat* (poznane fragmenty) , Hanna Krall *Zdążyć przed Panem Bogiem*, wybór poezji: Krzysztof Kamil Baczyński *Pokolenie*, *Z głową na karabinie*;
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów wyżej wymienionych utworów literackich,
- streścić główne wątki utworów epickich i lirycznych wymienionych powyżej,
- wskazać cechy postaw i wzorców osobowych charakterystycznych dla epoki: żołnierz, poeta, matka cierpiąca, dziecko,
- scharakteryzować bohaterów literackich lektur wyżej wymienionych tekstów,
- rozpoznawać i nazywać konteksty interpretacyjne: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny,
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- potrafi wskazać różnice pomiędzy zamierzoną innowacją językową a błędem językowym,
- wie, jakie są przyczyny powstawania błędów,
- zna rodzaje błędów.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w wyżej wymienionych utworach epoki,

- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi, II wojna światowa, atak Niemiec i ZSRR na Polskę, powstanie armii Andersa, wybuch powstania w getcie warszawskim, powstanie warszawskie,
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz idee okresu wojny i okupacji, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka w okresie wojny i okupacji, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich okresu wojny i okupacji,
- określić tematykę i problematykę wyżej wymienionych utworów,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią okresu wojny i okupacji,
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka w okresie wojny i okupacji, odwołując się do utworów literackich,
- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki w okresie wojny i okupacji, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,

- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.

WSPÓŁCZESNOŚĆ

Na ocenę **dopuszczający** uczeń potrafi:

- objaśnić znaczenie nazwy epoki;
- wskazać cechy prądów umysłowych i artystycznych literatury: lat 1945–1989 krajowej i emigracyjnej, literatury po 1989 r., egzystencjalizm, poezja lingwistyczna, Nowa Fala;
- posługiwać się kluczowymi dla rozumienia omawianej epoki pojęciami: żelazna kurtyna, zimna wojna, Jesień Ludów, globalizacja, teatr absurdu,
- wskazać podstawowe cechy najważniejszych dla epoki gatunków literackich: parabola, antyutopia, reportaż
- streścić szczegółowo utwory: Albert Camus *Dżuma*, George Orwell *Rok 1984*, Sławomir Mrożek *Tango*, Marek Nowakowski *Góra „Edek”*, Andrzej Stasiuk *Miejsce*, Olga Tokarczuk *Profesor Andrews w Warszawie*, poznane fragmenty *Podróży z Herodotem* Ryszarda Kapuścińskiego;
- przyporządkować autorom tytuły i głównych bohaterów wyżej wymienionych utworów literackich,
- streścić główne wątki utworów epickich i lirycznych wymienionych powyżej,
- rozpoznać najważniejsze środki stylistyczne w utworach literackich omawianej epoki: m. in. groteska, parodia,
- rozpoznawać w utworze literackim elementy fantastyki, symbolizmu, realizmu;
- rozpoznać i scharakteryzować zjawisko nowomowy
- scharakteryzować bohaterów literackich lektur wyżej wymienionych tekstów,
- rozpoznawać i nazywać konteksty interpretacyjne: literacki, historyczny, biograficzny, historycznoliteracki, kulturowy, religijny, filozoficzny, egzystencjalny,
- przekazywać efekty swej pracy na lekcjach w komunikatywny sposób,
- potrafi wskazać różnice pomiędzy zamierzoną innowacją językową a błędem językowym,
- wie, jakie są przyczyny powstawania błędów,
- zna rodzaje błędów.

Na ocenę **dostateczny** uczeń potrafi to, co na ocenę dopuszczający, a ponadto:

- wyjaśnić literaturoznawcze sensy pojęć,
- wymienić podstawowe cechy gatunków i wskazać je w wyżej wymienionych utworach epoki,
- powiązać fakty literackie z istotnymi wydarzeniami historycznymi,
- opisać motywy i tematy literackie, odwołując się do omówionych utworów (wymienionych powyżej),
- scharakteryzować wzorce osobowe i postawy bohaterów, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować podstawowe prądy artystyczne i umysłowe oraz, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- scharakteryzować wizję świata i człowieka, odwołując się do omówionych utworów literackich,
- wskazać i opisać charakterystyczne cechy językowe i stylistyczne w tekstach literackich
- określić tematykę i problematykę wyżej wymienionych utworów,
- podejmować próby włączenia się do dyskusji.

Na ocenę **dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dostateczny, a ponadto:

- wskazać związki literatury z wydarzeniami historycznymi, kulturą i sztuką oraz filozofią
- porównać wzorce osobowe, kreacje bohaterów oraz wizję świata i człowieka, odwołując się do utworów literackich,

- scharakteryzować koncepcję artysty i zadania sztuki, odwołując się do utworów literackich,
- wskazać dominantę kompozycyjną i myślową oraz dokonać analizy typowego dla epoki i autora utworu literackiego,
- zająć i uzasadnić stanowisko w dyskusji z odwołaniem się do utworu, cytatu, kontekstu lub wiedzy o epoce,
- formułować wnioski, uogólnienia i argumenty, prezentując swój punkt widzenia,
- ocenić bohaterów literackich w kontekście epoki, zwracając uwagę na ich komplikację psychologiczną i uwikłania w problemy moralne, społeczne,
- komponować w trakcie zajęć dłuższe wypowiedzi w sposób zwarty, logiczny i uporządkowany,
- wypowiadać się płynnie, poprawnie pod względem językowym i stylistycznym.

Na ocenę **bardzo dobry** uczeń potrafi to, co na ocenę dobry, a ponadto:

- swobodnie posługiwać się cytatami,
- wyjaśnić funkcje motywów antycznych i symboli biblijnych w poznanych utworach literackich,
- rozpoznać nawiązania do tradycji we współczesnym utworze literackim lub filmie,
- samodzielnie gromadzić, porządkować i wykorzystywać w wypowiedziach ustnych materiały z różnych źródeł dotyczące literatury, filmu i innych dziedzin sztuki,
- dokonać samodzielnej analizy i interpretacji dzieła sztuki (w tym tekstu literackiego), ze wskazaniem funkcji środków charakterystycznych dla danej dziedziny sztuki,
- wykazać się swobodą konwersacji, kulturą dyskusji i piękną polszczyzną,
- odwoływać się do opinii autorytetów (sądy historyków literatury, myśli filozofów...) dla obrony własnego stanowiska,
- dowodzić własnej racji w ocenie dzieł sztuki,

Na ocenę **celujący** uczeń potrafi to, co na ocenę bardzo dobry, a ponadto:

- prezentując swoje poglądy, umiejętnie posługiwać się wiedzą wykorzystując swą erudycję,
- formułować wnioski dojrzałe, wnikliwe,
- stawiać hipotezy badawcze,
- polemizować, by obronić własne stanowisko, szukając wciąż nowych argumentów.